

Stambiųjų plėšrūnų apsaugos Europoje manifestas (2013-06-20 versija)

Ižanga

Nuo įkūrimo 1995-ais metais Europos stambiųjų plėšrūnų iniciatyva (Large Carnivore Initiative for Europe, LCIE¹) dirba siekdama įgyvendinti savo viziją „*Atkurti ir išsaugoti su žmogumi sugyvenančias gyvybingas stambiųjų plėšrūnų populiacijas, funkcionuojančias kaip sudėtinė Europos ekosistemų ir kraštovaizdžio dalis*“. 21-ajame amžiuje stambiųjų plėšrūnų apsaugos Europoje kontekstas yra stipriai pakitęs dėl šių gyvūnų paplitimo permainų: daug kur jis didėjo, bet būta ir keleto sumažėjimų. Taip pat įtakos turėjo ir žemyne vykę milžiniški socialiniai, ekonominiai bei politiniai pokyčiai. Todėl mes manome, kad turime paaiškinti ir detalizuoti savo viziją. Tai darydami remiamės per pastarąjį dešimtmetį mūsų išsakytomis pozicijomis, 2008 metais sukurtais populiacijos lygio valdymo principais², taip pat kitų Pasaulio gamtos apsaugos organizacijos (International Union for Conservation of Nature, IUCN) specialistų grupių sukurtomis gairėmis ir pozicijomis, tokiomis kaip IUCN pozicija dėl tvaraus laukinių gyvūnų resursų naudojimo.

Šis dokumentas yra LCIE manifestas apie tai, kaip mes įsivaizduojame stambiųjų plėšrūnų apsaugą Europos kontekste. Jis remiasi skirtingose profesijose ir srityse įgyta patirtimi bei žiniomis, taip pat išplaukia iš mūsų asmeninės biologinės įvairovės apsaugos etikos sampratos. Manifestas sukurtas būti įkvepiantis, nes jis bendrais bruožais numato ilgalaikius tikslus bei uždavinius, kurie dažnai viršija tarptautiniuose susitarimuose įtvirtintus minimalius reikalavimus. Jame pateikiami tam tikri principai ir rekomendacijos priemonės, kuriomis būtų galima pasiekti užsibrėžtų tikslų. Tačiau turbūt svarbiausia yra tai, kad jis skirtas plačiau apžvelgti galimus žmonių ir stambiųjų plėšrūnų tarpusavio santykius bendroje gyvenamojoje erdvėje. Manifestas skirtas visoms Europos šalims ir penkioms Europos stambiųjų plėšrūnų rūšims: rudajam lokiui (*Ursus arctos*), vilkui (*Canis lupus*), Eurazijos lūšiai (*Lynx lynx*), Iberijos lūšiai (*Lynx pardina*) ir erniui (*Gulo gulo*).

Prielaidos

Mūsų vizija remiasi trimis etinių prielaidų grupėmis.

Pirmosios prielaidos susijusios su įsitikinimais ir etinėmis nuostatomis apie gamtą:

- Stambieji plėšrūnai turi teisę gyventi Europos žemyne.
- Europa yra geresnė, turtingesnė ir įvairesnė vieta, turėdama stambiuosius plėšrūnus bei jų veiklą ekosistemose.
- Ateities kartos turi turėti galimybę patirti stambiuosius plėšrūnus kaip sudėtinę Europos gamtinio paveldo dalį.

Antroji prielaidų grupė susijusi su įsitikinimais apie žmonių bendruomenes bei jų santykį su gamta:

- Europos bendruomenės turi teisę tvariai naudoti gamtos išteklius.
- Žmogaus veikla dažnai yra svarbi kai kurių Europos kraštovaizdžių gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimui.
- Su biologinės įvairovės ir gamtos išteklių apsauga bei naudojimu susijęs sprendimų priėmimo procesas turi būti objektyvus, skaidrus ir demokratiškas, jis turi atspindėti pagarbą greta laukinės gamtos gyvenančių vietinių žmonių poreikiams, taip pat turi būti paremtas geriausiomis turimomis žiniomis (mokslinėmis ir plaukiančiomis iš patirties).

Šis prielaidų dualumas, – jos apima tiek gamtinį, tiek socialinį aspektą, – yra aiškiai įtvirtintas visuose pagrindiniuose tarptautiniuose susitarimuose, reglamentuojančiuose gamtos apsaugą Europoje, t. y., Berno konvencijoje, Europos kraštovaizdžio konvencijoje, Buveinių direktyvoje ir Biologinės įvairovės konvencijoje (taip pat ir susijusiuose Malavio ir Addis Ababa principuose). Šio manifesto turinys turėtų būti iš esmės suderinamas su egzistuojančiais tarptautiniais gamtos apsaugos susitarimais, tačiau gali būti atvejų, kai mūsų rekomendacijos gali reikalauti pataisų nacionalinėje teisėje.

1 LCIE šiuo metu yra teminė specialistų grupė Pasaulio gamtos apsaugos organizacijos (IUCN) Rūšių išlikimo komisijos (Species Survival Commission, SSC) sudėtyje. Žr. www.lcie.org.

2 Linnell, J., Salvatori, V. & Boitani, L. (2008) Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. LCIE ataskaita parengta Europos Komisijai (sutarties Nr. 070501/2005/424162/MAR/B2).

Trečioji prielaidų grupė susijusi su stambiųjų plėšrūnų apsaugos Europoje ekologinėmis sąlygomis ir yra pagrįsta dešimtmečius trukusių tyrimų rezultatais:

- Stambiųjų plėšrūnų tankumas yra sąlyginai nedidelis, jie užima dideles teritorijas ir yra labai mobilūs.
- Nors yra dažnai traktuojami kaip viena funkcinė grupė, tačiau vilkai, rudieji lokiai, Eurazijos lūšys ir erniai turi daug rūšinių skirtumų, susijusių su jų ekologija, apsaugos poreikiais, santykiais su žmogumi, ir į šiuos skirtumus būtina atsižvelgti.
- Stambiųjų plėšrūnų populiacijų požiūriu pakankamai didelių laukinės gamtos plotų, kuriuose nebūtų žmogaus veiklos, Europoje praktiškai nėra.
- Daugelis įvairios paskirties naudojamų Europos plotų, sudarytų iš žemės ūkio naudmenų, miškų, pievų ir kalnų mozaikos yra ekologiniu požiūriu tinkamos buveinės stambiesiems plėšrūnams. Stambieji plėšrūnai įrodė galintys gyventi žmogaus dominuojamame kraštovaizdyje.
- Todėl stambiųjų plėšrūnų apsauga Europoje gali būti sėkminga tik jei jiems bus leista gyventi greta žmogaus dalyje teritorijų, kuriose vykdomos įvairios žmogaus veiklos ir žemės plotų kultivavimas.

Iššūkis

Iš šių trijų prielaidų grupių kyla iššūkis surasti tokį sugyvenimo santykį tarp stambiųjų plėšrūnų ir žmonių (ypač vietinių gyventojų, kurie gyvena šalia plėšrūnų ir patiria su tuo susijusius kaštus), kuris užtikrintų, kad stambiųjų plėšrūnų populiacijos būtų neatskiriama ir funkcionali Europos kraštovaizdžio dalis, tuo pat metu gerbiant ir apsaugant įvairių žmonių bendruomenių gyvenimo būdą ir kokybę. Kadangi daug šio sugyvenimo aspektų susiję su konfliktais, reikia priimti tam tikrus kompromisus ir įdiegti tinkamas prisitaikymo bei konfliktų sušvelninimo priemones. Siekiant, kad stambiųjų plėšrūnų ir žmogaus sugyvenimas būtų ne tik pasiekiamas, bet ir tvarus, būtina suprasti, kad sprendimai turės būti:

- Kintantys laike – reaguojantys į kintančias aplinkos ir socialines sąlygas bei į pačių stambiųjų plėšrūnų populiacijų pokyčius.
- Kintantys erdvėje – atsižvelgiantys į aplinkos, socialines, ekonomines ir kultūrines sąlygas bei interesus.
- Priklausomi nuo plėšrūno rūšies – atsižvelgiantys į rūšių ekologijos, tikrų ir įsivaizduojamų konfliktų lygio bei socialinių ir kultūrinių sąlygų skirtumus.

Sugyvenimo prigimtis

Nors sugyvenimas yra mūsų deklaruojamas tikslas stambiųjų plėšrūnų ir žmonių santykiui Europoje, lieka daug klausimų kaip šis sugyvenimas atrodys realybėje. Remiantis paskutinių 30-ies metų gamtos apsaugos veiklų patirtimi yra aišku, kad greičiausiai niekada nebus taip, kad visos suinteresuotos pusės ir individai sutartų dėl to, kaip stambiųjų plėšrūnų populiacijos turėtų būti valdomos, lygiai taip pat ne visi palaikys pačių jų apsaugos idėją. Šia prasme stambiųjų plėšrūnų valdymas niekuo nesiskiria nuo kitų politinių temų. Mes sugyvenimą laikytume sėkmingu, jei jis apimtų šiuos elementus:

- Sugyvenimas turi būti suprantamas kaip dinamiškas ir abipusiai adaptyvus procesas, kuriame tiek žmogus, tiek stambūs plėšrūnas laikomas sudėtine kraštovaizdžio dalimi.
- Nors sugyvenimui nėra būtinas visų suinteresuotų pusių sutarimas dėl visų stambiųjų plėšrūnų apsaugos klausimų, jam būtinas pakantumas ir stambiųjų plėšrūnų buvimui šalia, ir teisėtiems skirtingas nuomones turinčių suinteresuotų pusių interesams.
- Vietinių bendruomenių bei visuomenės grupių, tiesiogiai įtakojamų ir tiesiogiai įtakojančių stambiųjų plėšrūnų apsaugą, nuomonės ir požiūriai reikalauja išskirtinio dėmesio.
- Skirtingų požiūrių derinimas turi būti atliekamas teisėtomis priemonėmis.
- Sugyvenimas neišvengiamai reikalaus pakantumo kompromisams, kurių prigimtis priklausys nuo konkrečios vietos ir laiko.

Stambiųjų plėšrūnų ateitis

Dėl natūraliai mažo tankumo ir didelio mobilumo, stambiųjų plėšrūnų populiacijų gyvybingumo užtikrinimas trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu galimas tik jei jos užims daug didesnę Europos kontinento

dalį. Siekiant ilgalaikio gyvybingumo, ypač atsižvelgiant į genetinius aspektus, būtina taip pat užtikrinti tvirtą jungumą tarp jau egzistuojančių populiacijų. Turint galvoje, kad stambiųjų plėšrūnų apsaugai reikalinga visuomenės parama, LCIE vizija siekia:

- Trumpuoju laikotarpiu dabartinės stambiųjų plėšrūnų populiacijos turi būti atstatytos iki tokio lygio, kad būtų laikomos demografiškai gyvybingomis.
- Jei jos jau viršija minimalų demografinio gyvybingumo lygį, jos turėtų būti išlaikomos tokios pat ar gausesnės, nebent aplinkos talpa regione stipriai pasikeistų.
- Ilgalaikis Europos stambiųjų plėšrūnų populiacijų apsaugos tikslas turėtų būti leisti visoms dabartinėms populiacijoms atsikurti iki tokio lygio, kad jos būtų funkcionaliai susisiekančios tarpusavyje. Tik tais atvejais, kai toks natūralus jungumas nebegali būti atstatytas dėl nebegražinamų buveinių pokyčių, gyvybingumui užtikrinti gali būti taikomos pagalbinio jungumo priemonės (individų perkėlimo būdu).
- Bendra nuostata turėtų būti tokia, kad stambiesiems plėšrūnams leidžiama plisti ir užimti naujus plotus jų potencialaus arealo teritorijose.
- Stambieji plėšrūnai turėtų galėti gyventi kaip funkcionali, sąveikaujanti ir dinamiška Europos ekosistemų dalis. Tačiau ekologinio funkcionalumo atstatymas turi atsižvelgti ir į vietinių bendruomenių pažiūras, gyvenseną ir veiklą. Todėl pasiekti paplitimą didelėje teritorijoje yra svarbiau už didelį lokalų tankumą.

Konflikto supratimas

Konfliktai tarp žmonių ir stambiųjų plėšrūnų yra įprasti nuo seniausių laikų. Paskutiniu metu jų pažinimas išsivystė tiek, kad dabar jau suprantama, jog konfliktai yra labai įvairūs ir priklauso nuo gyvūno rūšies. Keletas konkrečių konfliktų rūšių:

- Visas spektras ekonominių konfliktų, apimančių naminių gyvulių plovimus, žalą saugomai gyvūnijai, aviliams, medžiams ir pasėliams, tikra ir įsivaizduojama konkurencija dėl bendro grobio, nuosavybės niokojimas, taip pat įvairūs apribojimai žmonių socioekominei veiklai dėl daromos tikros ar įsivaizduojamos neigiamos įtakos stambiųjų plėšrūnų populiacijoms.
- Konfliktai su medžiotojais dėl konkurencijos ir dėl medžioklinių šunų papjovimų.
- Atsižvelgimas į stambiųjų plėšrūnų poreikius gali sąlygoti reikšmingus neįgyvendintų galimybių kaštus bei apribojimus kaimiškų vietovių plėtos veikloms.
- Tam tikrose bendruomenėse žmonės baiminasi dėl grėsmės asmeniniam saugumui, ir ši baimė turi būti traktuojama kaip reali problema.
- Yra įvairių socialinių konfliktų, kuriuose stambieji plėšrūnai yra bendresnių politinių klausimų ir įtampų, tokių kaip modernizacija ar kaimo-miesto priešprieša, simboliai ir įrankiai.
- Dalis visuomenės, ypač kaimiškose vietovėse, gali iš esmės prieštarauti toms vertybėms, kuriomis grindžiama stambiųjų plėšrūnų apsauga. Savo ruožtu, dalis visuomenės, ypač miestietiškosose vietovėse, gali iš esmės prieštarauti toms vertybėms, kuriomis grindžiamos medžiojamų gyvūnų išteklių valdymo ir medžioklės veiklos tose teritorijose, kur gyvena stambieji plėšrūnai.
- Konfliktai dėl žinių, – pvz. skirtumai tarp mokslinių ir mėgėjiškų žinių sistemų, – gali sudaryti didelę tam tikrą su stambiaisiais plėšrūnais susijusių konfliktų dalį.
- Nors informacijos sklaidos priemonės dažnai vaidina lemiamą vaidmenį komunikacijoje, tačiau yra ir negatyvi tendencija, kai jos tik sustiprina konfliktą, nes publikuoja šališką ar vienpusišką informaciją bei vaikosi sensacijų.

Atsakas į konfliktus

Potencialių konfliktų aštrumo ir įvairovės pripažinimas yra pirmasis žingsnis link atsako į juos. Daug konfliktų, ypač materialinių ir ekonominių, gali būti sušvelninti:

- Svarbiausias uždavinys turėtų būti parinkti ir pritaikyti tinkamas priemones ir veiksmus, kurie atsižvelgtų ir suderintų žmonių bei stambiųjų plėšrūnų poreikius. Vyriausybės, NVO ir mokslininkai turėtų įgalinti šį procesą, teikdami informaciją, techninę pagalbą ir tinkamą ekonominę paramą, kuri užtikrintų, kad kaštai ir naudos būtų sąžiningiau paskirstyti tarp plėšrūnų tiesiogiai veikiamos ir neveikiamos visuomenės dalių.

- Reikia suprasti, kad kaimiškų vietovių bendruomenėms priimtina stambiųjų plėšrūnų gausa dažnai gali būti mažesnė nei galima ekologinė talpa tame regione. Reakciją į konfliktą medžiojant konkrečius probleminius individus gali būti sudėtinė konfliktų valdymo dalis, bet turėtų būti naudojama atsargiai ir tik po to, kai įvertinti kiti neletalūs būdai.
- Legali, tinkamai reguliuojama ir tvari stambiųjų plėšrūnų medžioklė gali būti naudinga konfliktų sprendimo priemone, sulėtindama plėšrūnų gausos augimą iki socialiai priimtino lygio, įtraukdama vietinę bendruomenę į valdymą, padidindama plėšrūnų vertę vietinių žmonių akyse ir sumažindama brakonieriaivimą. Tačiau ar medžioklė turės šiuos pranašumus labai priklauso nuo konteksto ir įvairių faktorių, tokių kaip medžiotojų gamtosauginė etika.
- Taip pat svarbu iširti ir pristatyti, kokias naudas vietinei kaimiškų vietovių ekonomikai ar ekosistemų struktūrai bei funkcijoms gali atnešti stambieji plėšrūnai.
- Post factum kompensacijų mokėjimas be sąlygos, kad būtų taikyta efektyvi apsauga paprastai menkai teprisideda prie konfliktų mažinimo ir netgi gali juos padidinti. Todėl ten, kur taikomos ekonominės priemonės, pirmenybė turėtų būti teikiama paramai prevencijos priemonėms ir kitos teigiamos ekonominės paskatos už stambiųjų plėšrūnų buvimą regione.
- Patyrusios greitojo atsako komandos, – kur įmanoma lokaliai, – yra būtinos reaguojant į tam tikro tipo konfliktus.
- Socialinius konfliktus geriausia spręsti institucinėmis-organizacinėmis priemonėmis skatinant tarpusavio pagarbą ir supratimą, platų dalyvavimą ir dialogą tarp suinteresuotų pusių.
- Aktyvus įvairių suinteresuotų pusių įtraukimas renkant, interpretuojant ir komunikuojant žinias yra siektina kaip priemonė mažinti konfliktus dėl žinių.
- Stambiųjų plėšrūnų apsauga, valdymas ir apsaugos priemonės turi remtis patikima ir, kur įmanoma, kiekybine informacija. Šis reikalavimas pabrėžia patikimos ir solidžios stebėjimo sistemos bei patikimų duomenų bazių svarbą.

Buveinių ir grobio populiacijų valdymas

Stambieji plėšrūnai yra labai plastiškos rūšys, kurios sugebėjo tūkstantmečius išlikti šalia įvairiausių žmogaus veiklų. Tačiau šie gyvūnai turi kelis bazinius reikalavimus maistui/grobiumi ir buveinei bei tam tikras tolerancijos ribas, be to, skirtingų rūšių tolerancijos lygiai gali skirtis. Dar daugiau, nors plėšrūnai pademonstravo savo sugebėjimus išlikti daugelio tradicinių žmogaus žemės kultivavimo veiklų kontekste, šiandien jie patiria daug didesnę grėsmę iš naujų kraštovaizdžio naudojimo veiklų, ypač susijusių su infrastruktūros vystymu (energijos gamyba, transportas, rekreacija).

- Laisvalaikio leidimas gamtoje, medžioklė, uogavimas, augalų rinkimas ir miškininkystė turėtų būti vystomi tvariai, jei įmanoma, turi skatinti laukinės gamtos plotų išsaugojimą, bei turi atsižvelgti į tai, kad stambieji plėšrūnai naudoja tuos pačius bendrus išteklius. Teritorijose, kur yra didelės stambiųjų plėšrūnų populiacijos, grobio ir laukinio maisto gausa turėtų būti palaikoma tokia lygyje, kad stambieji plėšrūnai galėtų išlikti.
- Laukinių kanopinių medžioklė turėtų atsižvelgti į plėšrūnų natūralių maisto poreikių balanso užtikrinimą.
- Žmonių veiklos sąlygojami stambiųjų plėšrūnų buveinių pokyčiai turėtų būti atliekami taip, kad užtikrintų, jog išliks pakankamai tinkamų ir jungių buveinių, kad būtų pasiekti apsaugos tikslai. Labai svarbu užtikrinti, kad infrastruktūros plėtra taikytų tinkamas sušvelninimo priemones, kurios sumažintų gyvūnų mirtingumą ir užtikrintų judėjimo bei susisiekiimo galimybes.
- Kraštovaizdžio plėtros planavimas turi būti atliekamas ir stambiu (populiacijos), ir lokaliu (plėšrūnų užimamos teritorijos) masteliu, o poveikio aplinkai vertinimas naujų projektų atveju turėtų išnagrinėti individualius ir suminius poveikius plėšrūnams, išplaukiančius iš naujų plėtros projektų ir žemėnaudos veiklų.

Stambiųjų plėšrūnų populiacijų valdymas

Pripažinus tai, kad Europos kraštovaizdis yra stipriai pakeistas ir kad plėšrūnai turi sugyventi su dideliu žmonių tankumu, svarbu pripažinti ir tai, kad stambieji plėšrūnai negali būti apsaugoti tiesiog nesikišant į natūralius procesus. Gali būti reikalingas tam tikras populiacijos reguliavimas, kiek tai leidžia teisinė sistema. Taip pat yra populiacijų, kurios trumpuoju laikotarpiu negali išgyventi be aktyvių apsaugos priemonių. Todėl stambiųjų plėšrūnų apsauga greičiausiai reikalautų nuolatinio aktyvaus įsikišimo, naudojant

tam tikras lokaliai ir kontekstiškai tinkamas priemonės.

- Stambųjų plėšrūnų teritorinių poreikių požiūriu Europoje nėra vietų, kurias būtų galima laikyti visiškai laukinėmis. Ir taip yra jau kelis šimtmečius. Todėl stambųjų plėšrūnų išlikimas Europoje buvo paremtas nuolat kintančiu abipusiai prisitaikančiu santykiu tarp stambųjų plėšrūnų ir kaimiškų vietovių bendruomenių. Tai yra vienas iš specifinių Europos gamtos ir kultūrinį paveldą apjungiančių požymių, ir jis turi būti laikomas svarbia vertybe, kurią reikia išsaugoti ir ateityje.
- Turėtų būti skatinamas stambųjų plėšrūnų panaudojimas ekoturizme ar kitose veiklose, kuriose gyvūnas išlieka gyvas. Tačiau svarbu, kad tai būtų atliekama laikantis aiškių rekomendacijų, kad būtų sumažintas galimas neigiamas poveikis, toks kaip trikdymas ar nenumatytos viliojimo maistu pasekmės.
- Išlikusi Europos stambųjų plėšrūnų genetinė įvairovė turėtų būti kiek įmanoma saugoma, kad būtų išlaikytas evoliucinės adaptacijos potencialas. Tačiau neturėtų būti taikomos aktyvios priemonės, kurios stabdytų natūralų plitimą ir iš to sekantį dabartinių atskirų genetinių vienetų maišymą. Tikslas turėtų būti išsaugoti genetinę reprezentaciją, o ne genetinius skirtumus. Iš kitos pusės, ten, kur inbrydingas yra išskirta kaip apsaugos grėsmė, gali būti reikalingos priemonės genetinei įvairovei didinti.
- Kur įmanoma, paplitimo didėjimas ir jungumo atsistatymas turėtų vykti natūralaus gyvūnų sugrįžimo būdu. Tačiau turint galvoje skirtingas šių penkių rūšių dispersijos galimybes ir ankstesnių populiacijų išnykimų pobūdį, turi būti įsiamoninta, kad lūšys ir lokiai turi santykinai ribotą natūralios rekolonizacijos fragmentuotame kraštovaizdyje galimybes ir todėl gali būti reikalingos pagalbinės dispersijos priemonės.
- Translokacija, reintrodukcija ir populiacijos sustiprinimas gali būti svarbūs specifinėse situacijose (pvz. vilkams Švedijoje), bet turi būti atliekami tik kaip kruopščiai suplanuotos operacijos, pageidautinai naudojant laisvėje sugautus individus ir sekant IUCN rekomendacijas.
- Turėtų būti vengiama į laisvę leisti gimusius nelaisvėje arba ilgesnį laiką nelaisvėje laikytus individus. Ypač lokius dėl didesnės pripratimo ir konfliktų su žmogumi rizikos. Tai priimtina tik lūšiai, erniui ir iš bėdos vilkui, bet tik specifinėse ir kruopščiai suplanuotuose situacijose.
- Hibridizacija tarp vilkų ir šunų kelia papildomų rizikų vilkų apsaugai dėl įvairių priežasčių, susijusių su hibridų ekologiniu poveikiu, žmonių požiūriu į hibridų keliamą grėsmę, ir kitų aspektų, susijusių su praktiniu valdymu. Rizikos sumažinimui turi būti imamasi tinkamų veiksmų kontroliuojant laisvų ir sulaukėjusių šunų kiekius bei valdant vilkų medžioklę. Atsakingos institucijos turėtų įgyvendinti priemones, kaip pašalinti iš laisvės hibridus, kuriuos įmanoma identifikuoti.

Gyvūnų gerovės aspektai stambųjų plėšrūnų apsaugoje

Pagrindinis šio manifesto dėmesys skirtas užtikrinti ilgalaikį stambųjų plėšrūnų populiacijų išlikimą. Tačiau mes pripažįstame atskirų plėšrūnų individų gerovės užtikrinimo svarbą. Todėl mes:

- Pripažįstame stambųjų plėšrūnų individų išgelbėjimo, išgydymo ir paleidimo į laisvę vertę, su sąlyga, kad jie nebuvo laikomi nelaisvėje taip, kad būtų pripratę prie žmogaus ir taip galėtų kelti padidėjusią konfliktų ar grėsmės žmogaus saugumui riziką.
- Tikime, kad tokie valdymo veiksmai kaip eutanazija, medžioklė ar tyrimai, nukreipti į laisvėje gyvenančius stambųjų plėšrūnų individus turi būti atliekami įmanomai humaniškiausiu būdu.

Instituciniai ir organizaciniai aspektai

Stambųjų plėšrūnų apsauga bendrame kraštovaizdyje yra iššūkis ir tam reikia, kad atsakingos institucijos turėtų reikiamus pajėgumus ir numatytas procedūras. Kuriant ir plėtojant tokias institucijas, svarbu atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Kadangi stambųjų plėšrūnų apsauga vykdoma itin didelėse teritorijose, būtinas nacionalinis ir tarptautinis bendradarbiavimas, kertantis įprastas administracines ribas. Kai valdymo sprendimai decentralizuojami ir deleguojami smulkesniems administraciniais vienetams, reikalingas aiškus koordinavimas iš aukštesnio teritorinio lygio institucijų.
- Sprendimų priėmimas turi būti demokratiškas ir turėti tinkamą sprendimų priėmimo teisių nuleidimą į žemesnį lygį. Taip pat jis turi būti vykdomas vadovaujantis moderniausiais gamtos bei socialinių

mokslių sričių tyrimais, be to, suprantant, kad stambiųjų plėšrūnų apsaugai užtikrinti reikalingas visų šalių bendradarbiavimas.

- Politiniai pasirinkimai turėtų būti suderinami su stambiųjų plėšrūnų biologija ir ekologija.
- Institucinė sąranga turi būti sukurta taip, kad būtų efektyvi ir tvari – tiek socialiai, tiek ekologiškai – su aiškėmis, skaidriomis ir prognozuojamomis procedūromis.
- Stambiųjų plėšrūnų valdymo planai turi būti įgyvendinami pagal adaptyvaus valdymo principus, reguliariai atnaujinami, pritaikyti vietinei situacijai ir reaguojantys į vietinio lygmens poreikius.
- Kadangi stambiųjų plėšrūnų apsauga yra ilgalaikė veikla, reikia stengtis užtikrinti, kad būtų išsaugoma institucinė atmintis. Atitinkamas personalas turi turėti galimybes nuolat mokytis ir ugdyti gebėjimus.
- Populiacijų lygio valdymo planai turi padengti visus administracinius vienetus ir įtakojamas suinteresuotas grupes, kurie vienaip ar kitaip sąveikauja su bendromis biologiškai prasmingomis populiacijomis.
- Dėl žmonių interesų, su kuriais sąveikauja stambieji plėšrūnai, įvairovės reikalingas aktyvus tarpsektorinis bendradarbiavimas bei politinių sprendimų koordinavimas. Svarbiausi susiję sektoriai yra aplinka, teisėtvara bei teisėsauga, žemės ūkis, miškininkystė, laukinės gyvūnijos valdymas ir medžioklė, transportas, kraštovaizdžio planavimas, regionų plėtra ir turizmas.
- Reikalingi formalūs kanalai ir procedūros, įgalinantys naujausių mokslinių rezultatų integravimą į valdymo struktūras, taip pat leidžiantys valdytojams užsakyti prioritetines tyrimų veiklas.
- Valdymo institucijos turi turėti patikimas ir stabilias procedūras kontaktuoti su visomis susijusiomis suinteresuotomis pusėmis, kurios įgalintų komunikaciją ir sukurtų palankią aplinką konsultacijoms bei dalyvavimui.
- Institucijos turi įtraukti suinteresuotas puses kaip aktyvius partnerius stambiųjų plėšrūnų valdyme.
- Nelegalus stambiųjų plėšrūnų persekiojimas turi būti laikomas rimtu nusikaltimu. Žinomi atvejai turi būti sprendžiami teisinėmis priemonėmis.

Žinių poreikis ir jų panaudojimas

Visuotinai sutariama, kad priimami politiniai sprendimai turėtų būti paremti geriausiomis turimomis žiniomis. Tačiau taip pat pripažįstama, kad žinios yra įvairialypė sąvoka ir kad egzistuoja įvairios žinių formos, ateinančios iš daugybės mokslo sričių, taip pat ir iš kitų žinių sistemų, nesusijusių su formaliuoju mokslu. Visos šios žinių formos dalyvauja paremiant politinius ir valdymo sprendimus, o iššūkis slypi kiekvienos iš žinių formų stiprybių, trūkumų ir apribojimų įvertinime.

- Stambiųjų plėšrūnų valdymo politika turi remtis žiniomis iš įvairių mokslo sričių, įtraukiant gamtos, socialinius ir humanitarinius mokslus.
- Šiuo metu labiausiai reikalingas moksliskai pagrįstas, patikimas ir tvarus būdas apskaityti bei stebėti stambiųjų plėšrūnų populiacijų būklę. Stebėjimų dažnumas ir siekiamas tikslumas priklausys nuo konteksto – dažnesnis ir tikslesnis reikalingas mažoms bei didelė medžioklės presą patiriančioms populiacijoms. Metodologija turi tapti labiau standartizuota, patikima, nuosekli ir skaidri, taip pat turi sudaryti galimybes populiacijos lygio vertinimams.
- Stambiųjų plėšrūnų apsaugos tikslai turi būti išreikšti kiekybiškai (populiacijos lygyje), turi remtis tvirtais duomenimis apie populiaciją, o jų įgyvendinimas turi būti patikimai stebimas.
- Būtinai bendradarbiavimas tarp tyrėjų ir kitų stambiųjų plėšrūnų apsaugos dalyvių. Skubiai reikalingos dalinimosi duomenimis procedūros.
- Kai tai įmanoma, turėtų būti naudojamos įvairios žinių formos, todėl labai svarbu į duomenų rinkimą įtraukti plačiąją visuomenę. Egzistuojančios nusistovėjusios stebėsenos sistemos, kurios įtraukia pilietinės visuomenės grupes, tokias kaip medžiotojai, turėtų būti skatinamos, jeigu jos teikia naudingų duomenų. Piliečių mokslo projektai gali padėti apjungti neprofesionalią ir patirtimi pagrįstą žinių formą su formaliomis mokslinėmis žiniomis. Tačiau yra būtina sąlyga, kad duomenų kokybė liktų aukšta, o duomenys galėtų būti patikrinami.

Baigiamieji žodžiai

Šis manifestas apibrėžia mūsų viziją apie stambiųjų plėšrūnų vaidmenį Europos kraštovaizdyje. Ji remiasi prielaida, kad tvari šių gyvūnų apsauga Europoje galima ne tik įtraukiant saugomas teritorijas, bet ir išeinant toli už jų ribų, iki pat viso bendro kraštovaizdžio mastelio, kur sugyvena žmogaus žemėnaudos veiklos ir

gyvūnijos apsauga. Manifestas apibrėžia aktyvaus ir dinamiško santykio tarp žmonių ir stambiųjų plėšrūnų, paremto sąveika ir abipusiu prisitaikymu, viziją. Tai vizija, paremta švietimu, kantrybe, tolerancija, kompromisu ir lankstumu. Tai vizija, kuri tikisi išvysti tarpusavyje jungias gyvybingas populiacijas, išplitusias mūsų žemyne tiek, kiek įmanoma ir valdomas tokiu būdu, kad jos būtų laikomos normalia ir vertinga faunos bei kraštovaizdžio dalimi.

Vertimas į lietuvių kalbą: Vaidas Balys, 2017-01-03